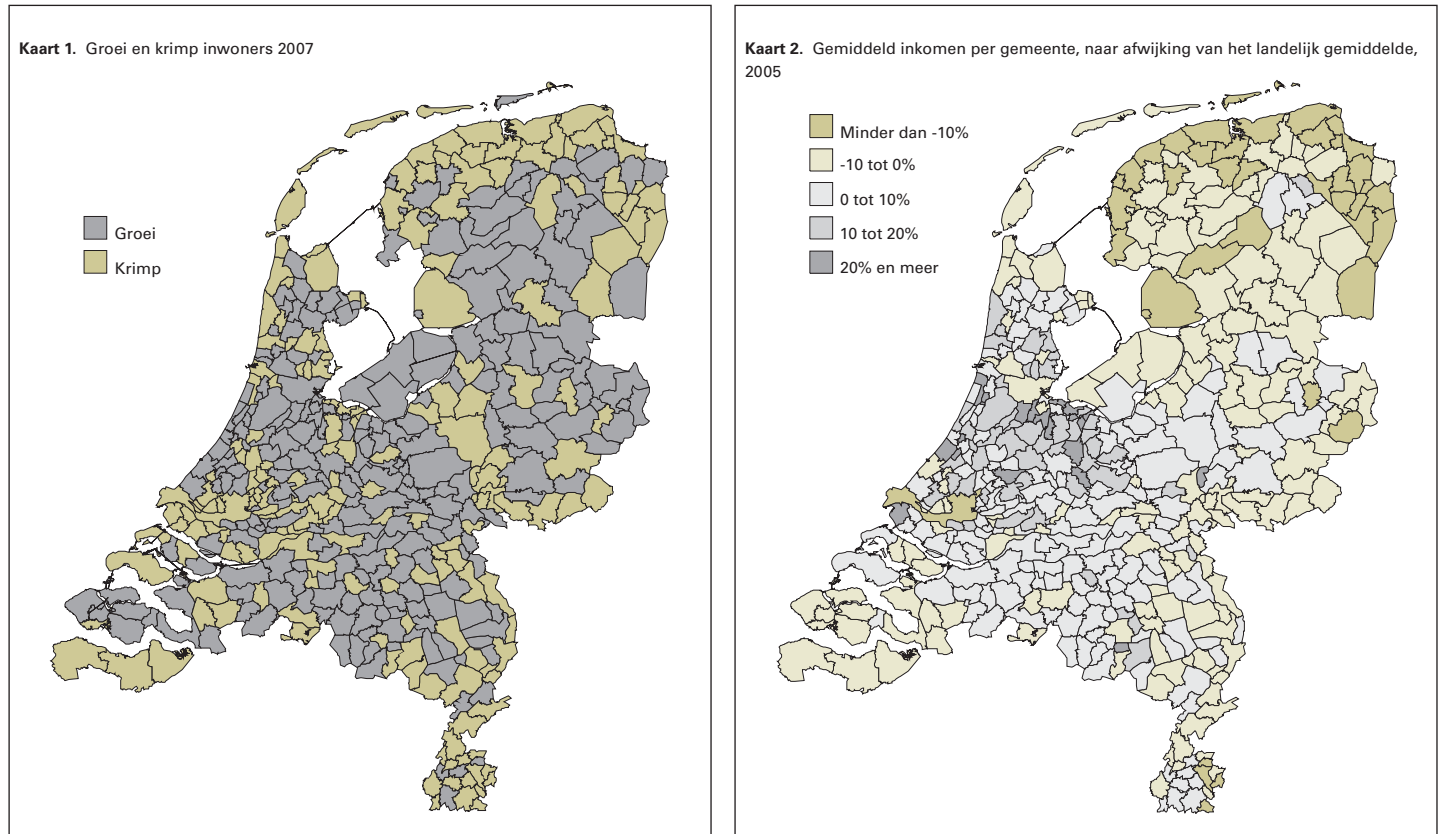

Krimp trekt de aandacht maar Nederland wordt de komende jaren alsnog voller. Volgens de CBS-prognose van december 2008 komen er de komende drie decennia nog één miljoen inwoners bij. Dat zullen ook bijna net zoveel huishoudens zijn, vooral alleenstaanden. De grootstedelijke gebieden in de Randstad staan aan de vooravond van nieuwe groeistuipe. Perifere en landelijke plekken zullen juist in groei achterblijven of zelfs kunnen ontvolken. De nieuwe urbanisatie wordt voor een deel veroorzaakt door vertrek van 'jong' en 'dynamisch' uit gebieden 'in de luwte'. Dat zal ook leiden tot een andere spreiding over het land van kenniskapitaal, inkomens, welvaart en sferen: intensere tegenstellingen tussen groeipolen en plekken in de luwte dan we nu gewend zijn.

demodata

BEVOLKINGSDICHTHEID IN NEDERLAND

In 2007 telde Nederland rond 500 inwoners per km². In Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht ligt het cijfer ruim zeven keer hoger. Andere dichtbevolkte kernen zijn Leiden, Haarlem, Nijmegen, Tilburg, Eindhoven, Maastricht en Groningen. Deze steden zijn in trek bij jongeren en immigranten. Ook veel groeikernen zijn dichtbevolkt, zoals Diemen, Purmerend, Zoetermeer, Hoorn, Alkmaar en Almere. Hier hebben veel jonge gezinnen zich gevestigd. In de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Zeeland komen bijna uitsluitend gemeenten met een lage dichtheid voor (PBL).

In 2007 hadden 194 gemeenten in Nederland geen bevolkingsaanwas (kaart 1). Krimp als beleidsthema heeft op lokaal niveau in korte tijd opgang gemaakt. Nationaal gezien blijft ook groei echter uiterste aandacht vragen. In 2007 groeide het inwonertal van Nederland met bijna 50.000 extra inwoners en in 2008 is dat nog hoger uitgekomen. Volgens de bevolkingsprognose 2008 van het CBS groeit het inwonertal van Nederland de komende drie decennia gewoon door. Er komen tot 2040 hoogstwaarschijnlijk nog één miljoen inwoners bij. Pas daarna zou er nationaal een langzame krimp in aantallen inwoners kunnen ontstaan naar 17,3 miljoen in 2050. En daarbij komt: prognoses zijn onzeker. Volgens de huishoudensprognose van 2006, die nog uitging van maximaal 16,9 miljoen inwoners, zou het aantal huishoudens toenemen van 7,2 naar 8 miljoen in 2050. Met de nieuwe bevolkingsprognose van 2008 zal het aantal huishoudens nog weer hoger kunnen komen te liggen. Vooral de aankomende jaren zal het aantal alleenstaanden enorm toenemen, waardoor de vraag naar woningen navenant zal blijven stij-

gen. Veel zal daarbij afhangen van de economische ontwikkeling van Nederland.

Regionale krimp naast groei: niets nieuws

De combinatie van krimp en groei is zeker niet nieuw. Het was immers de sterke ontvolking van de plattelandsgebieden vanwege landbouwcrisis en industrialisatie die eind 19^e eeuw bijdroeg aan de groei van de steden.

De jaren zestig van de 20ste eeuw stonden opnieuw in het teken van krimp. Dit keer waren het de steden die ontvolkten. Tussen 1970 en 1985 zakte het inwonertal van de drie grote steden met enkele honderdduizenden (zie de figuur) en het gemiddelde inkomen zakte mee. Midden jaren tachtig compenseerde een massale instroom vanuit de derde wereld de binnenlandse uitstroom naar suburbane woongebieden. Dat gold echter niet voor het gemiddeld inkomen. Dat bleef dalen. Intussen nam de onderwijsparticipatie toe en een aanzwellende stroom van weinig draagkrachtige twintigers vestigde zich in de steden. Om een verdere verarming van de bevolking tegen te gaan moest evenwel eerst het

beleid om. Duurdere woningbouw lijkt nu toch economisch krachtige groepen in de steden te kunnen vasthouden en begin deze eeuw lijkt de demografische en economische krimpfase voorbij. Een nieuwe urbanisatie kondigt zich aan, maar ook een nieuwe krimpfase voor perifere gebieden.

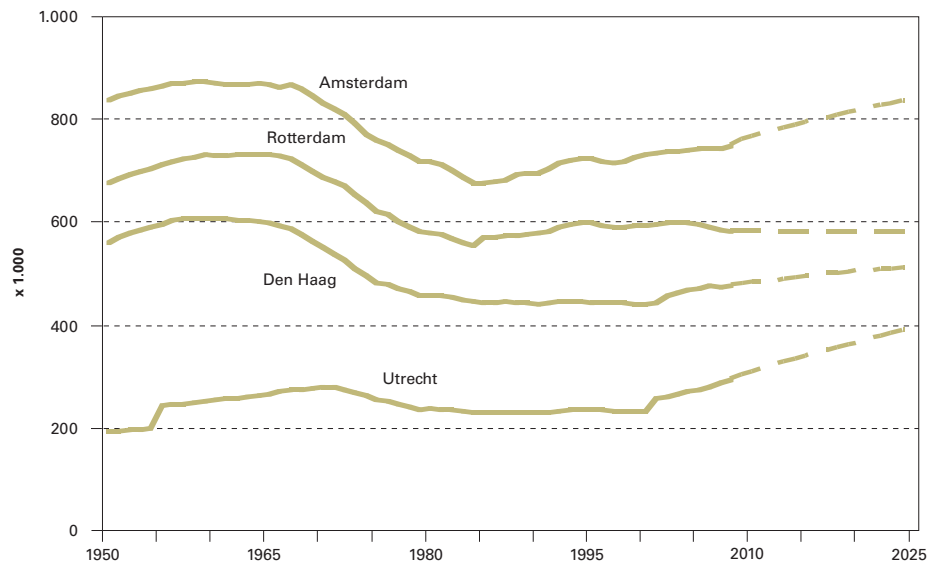
Wat ligt ten grondslag aan de komende urbanisatie?

De nieuwe urbanisatie heeft te maken met veranderde condities in de nieuwe kenniseconomie en met een veranderende individuele levensloop. Dat kan duidelijk worden gemaakt aan het voorbeeld van de stad Groningen. Die stad blijkt de afgelopen jaren behoorlijk te zijn gegroeid. Onder andere omdat steeds meer jonge mensen doorleren. Van alle 20-25-jarigen volgt nu 45 procent onderwijs. Daarvoor verhuizen jongeren van het platteland naar plekken waar opleidingen zijn geconcentreerd. Groningen fungeert in wezen als opwerf fabriek voor de nieuwe generatie in het noorden. Na een periode in de stad te hebben gewoond, verhuist een deel in de gezinsfase naar omliggende gemeenten maar een deel van het talent stroomt alsnog door naar steden in de Randstad of naar het buitenland. Overeenkomstige processen komen ook in andere regio's met middelgrote steden met belangrijke onderwijsinstellingen voor. Tegelijkertijd kunnen gespecialiseerde bedrijven alleen voldoende gespecialiseerd personeel aantrekken door zich centraal te vestigen. Denk aan Vodafone dat om die reden van Maastricht naar de Randstad trok, of aan Philips en het bankwezen die zich in Amsterdam hebben gevestigd. Het gevolg is dat banen voor hoogopgeleiden zich hierdoor concentreren in stedelijke agglomeraties. Goed opgeleide tweeverdieners neigen ook naar centrale plekken, beiden moeten immers met hun gespecialiseerde kennis en ervaring een baan kunnen vinden. Niet voor niets is de provincie Utrecht een geliefde woonplek als een centrale draaischijf voor de Randstad. Werkplekken in Amsterdam of Den Haag zijn goed bereikbaar. Reeds nu concentreren huishoudens met de hoogste inkomens zich net als de banen in de provincie Utrecht (zie kaart 2) en de regio Amsterdam. Met name Amsterdam en Den Haag blijken de afgelopen jaren te profiteren van hun internationalisering. Beide steden laten een sterke groei zien in de werkgelegenheid voor kenniswerkers, ook internationale. Den Haag profileert zich als internationale juridische hoofdstad en weet veel goed betaald internationaal publiek aan te trekken. Rotterdam lijkt bij deze ontwikkeling achter te blijven.

Komende decennia groeit het westen en komt de rest langzaam tot stilstand

De nakomelingen van de al aanwezige allochtone bevolking, de verdere toestroom van internationale kenniswerkers en de binnenlandse aantrekkingskracht van het westen dragen ertoe bij dat vooral Holland, Flevoland en Utrecht in inwonertal zullen toenemen. Krimp komt voor in Limburg. Friesland komt op stilstand uit en de groei in de overige provincies in het noorden en oosten houdt niet over. Vooral omdat er binnen

Bevolking in de vier grote steden, 1950-2025 met achtereenvolgens desurbanisatie, suburbanisatie en urbanisatie

Bron: PBL/CBS Regionale prognose 2007-2025.

provincies tot 2025 grote gebieden zijn waar krimpgemeenten zich aaneenrijgen. De gebieden die vooral sterk met krimp te maken krijgen liggen in Noord-Nederland, in het oosten, in Limburg, maar ook in landelijke gebieden in Brabant en Zeeland. Gebieden die voor een deel hun jongeren zien vertrekken naar de nieuwe groeigebieden worden leeggezogen door de nieuwe urbanisatie. Daarmee is de nieuwe re-urbanisatie een van de oorzaken van achterblijvende groei of krimp in grote gebieden in de periferie. De 31 grootste gemeenten van het land zonder Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen en Venlo zijn tot 2025 goed voor een aanwas van circa 450.000 inwoners. Vrijwel evenveel als de totale groei die nog voor Nederland wordt verwacht (alles nog op basis van de beperktere nationale prognose van 2006). Omdat de aanwas vooral tot uiting zal komen in een aanwas van alleenstaanden, is er vrijwel nergens tot 2025 een krimp van huishoudens te verwachten (zie kaart 2 pag. 7).

Foto: Frank Nijs (Stock.XCHNG)

LITERATUUR:

- CBS, Jaarrapport 2008 Landelijke Jeugdmonitor.
- CBS, De Nederlandse Samenleving 2008.
- Jong, A. de en E. van Agtmaal-Wobma (2008), Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2007-2025: belangrijkste uitkomsten. *Bevolkingstrends* 2008/3, pp. 45-54.
- Latten J., M. Das en K. Chkalova (2008). De stad Groningen als roltrap voor Noord-Nederland. *Bevolkingstrends* 2008/2, pp. 52-59.

Prof. dr. J.J. Latten, Universiteit van Amsterdam/CBS; e-mail: jj.latten@cbs.nl/j.latten@uva.nl

Contrasten uitbuiten

Er kan van worden uitgegaan dat er de komende jaren sterkere contrasten ontstaan tussen krimpgebieden en groeipolen. Door een brain-drain van jong talent uit plattelandsgebieden zullen de achterblijvende inwoners gemiddeld nogal oud zijn. Het zal tot uiting komen in profilering qua sferen. Steden worden stedelijker dan ze nu zijn en herbergen opleidingscentra en ontmoetingscentra. Ze vervullen roltrapfuncties en filteren talent voor de internationaliserende economie. Het platteland zal daarentegen meer rust en ruimte bieden voor degenen die zich kunnen terugtrekken uit de dynamiek, wat minder hoog opgeleid en minder rijk zijn. Waarschijnlijk zullen landelijke regio's ook po-

pulair zijn bij pensionado's en middelbaren die het roer om willen gooien. De herverdeling van de bevolking krijgt een krachtig effect op de gehele sociale en economische structurering in het land.

Gemeenten en regio's zullen daardoor gedwongen zijn om hun eigen identiteit te ontdekken en er de nadruk op te leggen: dat is tevens een aanknopingspunt voor regionaal en lokaal beleid in de toekomst. Uitbuiten van de diversiteit in woon- en werkmilieus, die zich spontaan ontwikkelt, kan juist leiden tot diversiteit in kwaliteiten. Dat past ook in een individualiserende samenleving met zeer veel leefstijlen. Het dorp wordt meer dorp en de stad wordt meer stad.